Obsah:

Omluva *(úvodník)*
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Svatá Terezie z Lisieux a Boží milosrdenství (7. část)
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Boží velikost a svatost (2. část)
P. Salvador Villota, O.Carm.

Hymnus Kristu Spasiteli
Klement Alexandrijský

„Budete kněžími světa"
Jean Lafrance

Svatý Josef ve zbožnosti Terezie z Lisieux
Brian J. Nolan

Omluva

Milí čtenáři časopisu Karmel,

přijměte prosím mou omluvu za to, že loňský ročník časopisu zůstal omezen pouze na tři čísla a že první letošní číslo vychází až teď. Nedokázal jsem si práci zorganizovat lépe, dělá mi potíž najít si potřebné spolupracovníky. Zvažoval jsem možnost toto číslo pojmout jako poslední loňské a vydávání časopisu prostě na nějaký čas zastavit. Ale povzbuzen kladnými ohlasy na časopis z Vaší strany volím jinou variantu: začínáme nový ročník časopisu, i když už teď je jisté, že také nebude obsahovat čtyři čísla. Bohu díky za každou drobnou službu, kterou někomu časopis prokáže.
Děkuji Vám za Vaši podporu a přeji hojnost Božího požehnání Vám i Vašim drahým!

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

(7. část)

Svatá Terezie z Lisieux a Boží milosrdenství

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

12. Terezčina inspirace znakem čestné stráže Božského Srdce

Ještě jednou napsala Terezka slovo milosrdenství. Připsala je k obrázku, který pro abbé Bellièra namalovala v měsíci květnu nebo červnu roku 1897. Nejedná se v tomto případě tedy o dopis v pravém slova smyslu. Ale

i tento text bývá mezi Terezčiny dopisy zařazován (jako DT 266), a to s datem 25. srpna 1897, které je napsáno na rubu obrázku. Pravděpodobně toho dne Terezka tužkou na rubovou stranu obrázku napsala věnování: *Poslední vzpomínka duše, která je sestrou Vaší duše - T. od D. J.*

Na přední straně lístku je obrázek, na němž vidíme obě ruce kněze, pozvedající hostii. V ní je vyobrazen Ježíšek jako na sláme ležící nahé dítě, pouze s plenou přehozenou přes bedra. Rozpíná náruč směrem k tomu, kdo se na obrázek dívá.[1] K tomuto motivu, poukazujícímu na tajemství Vtělení a na tajemství eucharistie, se pak váží slova, která Terezka pod obrázek připsala:

Nemohu se bát Boha, který se pro mne stal tak maličkým... miluji ho! neboť On je jen láska a milosrdenství!

Otec biskup Gaucher o těchto slovech kdysi řekl: *„«Bůh není než láska a milosrdenství.»* Toto je skutečná závěť, Terezčin odkaz."[2]

Když jsem si prohlížel fotografii tohoto obrázku v knize *Terezie a Lisieux*,[3] s překvapením jsem zjistil, že tato slova nejsou Terezčina vlastní slova, ale Terezka je převzala od někoho jiného a pouze je cituje. Na téže straně zmíněné knihy je totiž také fotografie lístku, který Terezce poslal abbé Bellière o necelé dva roky dříve, v říjnu roku 1895. Na lístku vidíme znak čestné stráže Božského Srdce.

1 Podrobnější informace o výtvarné stránce obrázku i jeho barevnou reprodukci obsahuje kniha Pierre Descouvemont, Helmuth Nils Loose, *Terezie a Lisieux*, Kostelní Vydří 1997, str. 251 a 274.

2 Viz přepis jeho přednášky z Lisieux: *Terezka a Otcovo milosrdenství*, Karmel 1999-3. Nyní také odvolávám, co jsem k této citaci tehdy napsal v poznámce pod čarou, a děkuji P. Norbertu Žuškovi, že mi pomohl tato Terezčina slova v její korespondenci najít.

3 Pierre Descouvemont, Helmuth Nils Loose, *Terezie a Lisieux*, Kostelní Vydří 1997, str. 251.

Na přední straně lístku jsou vytištěna slova:

Ať žije † Ježíš
Stůj! Ježíšovo srdce je zde

Ono není než láska a milosrdenství!
Čestná stráž Nejsvětšího Srdce

Na rubu lístku napsal abbé Bellière: *Pečeť spojení apoštolské a bratrské lásky v přesvatých Srdcích Ježíšově a Mariině*

Podepsán: *M. Barthelémy - Bellière, dítě Marie a Josefa, misionář čekatel*[4]*, 24. října 1895*

A pod jeho jménem stojí doplněn druhý vlastnoruční podpis: *Terezie od Dítěte Ježíše a Svaté Tváře, bosá karmelitka.*

Několik informací o čestné stráži Božského Srdce

Slova citovaná Terezkou: *On není než láska a milosrdenství*, bychom našli i na jiných vyobrazeních znaku čestné stráže Božského Srdce (garde d'honnéur du Sacré Coeur). Asi šlo o - mohli bychom říci - heslo, které bylo mezi členy tohoto sdružení velmi oblíbeno a kterým se často povzbuzovali.

Čestná stráž je sdružení věřících, jehož členové si rozdělili den na jednotlivé hodiny a v danou hodinu koná každý z nich "čestnou stráž" u Ježíšova Srdce. Kdo to nemůže splnit v kostele před svatostánkem, ten v danou hodinu tam, kde může, v duchu prodlévá u Ježíše. Základní myšlenkou je nahradit Kristu chlad a nevděčnost, jichž se mu od lidstva dostává.

Myšlenka na čestnou stráž Božského Srdce nepřímo pochází od svaté Markéty Marie Alacoque.[5] Ke skutečnému založení čestné stráže došlo až v roce 1863 v klášteře sester Navštívení v Bourg. Nejprve toto sdružení tvořily pouze řeholnice, ale velmi brzy se spolek rozšířil i mezi kněze a laiky. O tom, jaké úctě a oblibě se tehdy tato spiritualita těšila, svědčí i fakt, že v roce 1872 požádal o to, aby byl zapsán mezi členy spolku, dokonce papež Pius IX.

4 Psáno zkratkami: enf. de M. et J. a.m. Rozumí se: (duchovní) dítě Panny Marie a svatého Josefa a uchazeč o přijetí do řeholního společenství, věnujícího se působení v misijních zemích.

5 Klášter v Paray-le-Monial spravuje webové stránky: **http://www.gardedhonneurdusacrecoeur.org**

Znak čestné stráže

Členové čestné stráže Nejsvětějšího Srdce kladou důraz také na veřejné umísťování vyobrazení Ježíšova Srdce. Podle slov Pána Ježíše k Marii Markétě je to bohatým zdrojem požehnání. Symbolem čestné stráže je hodinový ciferník (znázorňující jednotlivé hodiny dne i noci), uprostřed nějž je vyobrazen znak čestné stráže: Ježíšovo Srdce, do nějž proniká kopí.

Toto vyobrazení je vyraženo také na lícové straně medailky členů čestné stráže.[6] Na rubové straně je vypodoben Kristus na kříži a u paty kříže první "čestná stráž": Ježíšova matka Maria, Marie Magdalská a apoštol Jan.

Na znaku čestné stráže je vyobrazeno Ježíšovo Srdce, do nějž proniká kopí. Srdce je ovinuté trnovou korunou a nápisem: "Ať žije Ježíš! Čestná stráž Svatého Srdce. Stůj! Ježíšovo Srdce je se mnou.[7] Ono je láska a milosrdenství." Členové čestné stráže se snaží, aby medailku nebo odznak nosili při sobě a naplňovali tak slova Písně písní: "Polož si mě na srdce jako pečeť" (Pís 8,6). (To můžeme hezky vztáhnout i na náš škapulíř Panny Marie Karmelské!)

6 Dle **http://www.strazhonorowa.pl/lexique**
7 Zde je odchylka od textu, který je na lístku od abbé Bellièra.

Historie navázání kontaktu mezi Bellièrem a Terezkou

Maurice Bellière se narodil 10. června 1874. Protože jeho matka zemřela osm dní po jeho narození, vychovávala jej teta, paní Barthelémy (a on pak její příjmení předsazoval před své příjmení). V říjnu roku 1894 vstoupil jako seminarista diecéze Bayeux do diecézního semináře v Sommervieu. Když 15. října 1895 napsal dopis na Karmel v Liseux, představuje se v něm jako seminarista druhého ročníku a žadatel o přijetí do misijního řeholního společenství. Protože měl za měsíc nastoupit do kasáren, aby vykonal vojenskou službu v délce jednoho roku, a protože si byl vědom své psychické křehkosti, napsal karmelitkám do Lisieux dopis, v němž matku převorku *prosil o sestru, která by se zvláštním způsobem obětovala za spásu jeho duše* (RkC 31v), a on tak s její duchovní pomocí bezpečněji vytrval v povolání kněze a misionáře.

Matka Anežka tento úkol svěřila Terezce. Ta tuto událost, která jí způsobila velikou radost, podrobně popisuje v Rukopise C. A dodává: *Má matko, nejsem s to vylíčit vám své štěstí: nečekané splnění mé touhy vyvolalo v mém srdci radost, kterou nazvu dětskou: musím se totiž vrátit až do svého dětství, abych našla vzpomínku na radosti, které jsou tak živé, že je duše příliš malá na to, aby je mohla pojmout, a od té doby jsem nikdy nezakusila štěstí tohoto druhu. Cítila jsem, že v tomto ohledu je má duše nová: bylo to, jako by se byl někdo poprvé dotkl hudebních strun, které dosud zůstávaly v zapomenutí.*[8]

Terezka sama abbé Bellièrovi tehdy nenapsala, to by bylo proti pravidlům, kterými se setry řídily. Odpověděla mu matka Anežka (učinila tak nejpozději 22. října). Ale matka převorka ke svému psaní připojila modlitbu, kterou pro něj Terezka napsala a v níž vyjádřila své myšlenky a city, související s tímto jejím novým úkolem. Abbé Bellière lístek s modlitbou poté, co jej obdržel, podepsal. A ke svému podpisu připojil: "(člen) čestné stráže Božského Srdce". Takto se podepsal také na závěr dopisu, který poslal do Liseux matce převorce (a Terezce) 23. října 1895. Je tedy patrné, že tehdy své členství v čestné stráži Božského Srdce prožíval horlivě.

Smysl podepsané pečeti

Terezčina modlitba, přiložená k převorčině dopisu, a v ní promlouvající její zbožnost a obětavost velmi abbé Bellièra zasáhly. Terezka totiž ve své

8 RkC 32r dle: Terezie z Lisieux, *Příběh jedné duše. Autobiografické spisy*, Praha 2016, str. 320n.

modlitbě slibuje Bohu, že mu za posvěcení tohoto budoucího kněze s radostí obětuje všechny modlitby a utrpení, kterých je schopna.[9] A skutečně tento slib pak horlivě naplňovala.[10]

Když abbé Bellière dopis a modlitbu dostal, odpověděl obratem 23. října 1895. A ke svému dopisu přiložil lístek se znakem čestné stráže Božského Srdce. Na rub lístku napsal slova: "Pečeť spojení apoštolské a bratrské lásky v přesvatých Srdcích Ježíšově a Mariině," a přál si, aby lístek podepsali oba: on i Terezka. V dopise vyjádřil své předsvědčení, že "pečeť Božského Srdce" ještě víc "upevní naše božské sdružení" (domnívám se, že i když Bellière použil neobvyklé slovo association - sdružení, má na mysli vztah mezi ním a Terezkou). Citujme z jeho dopisu:[11]

"Rád bych také řekl své sestře Terezii od Dítěte Ježíše, jak velmi se mne dotkla její láska,[12] její oddanost, čerpané z nejčistšího zdroje božské lásky. Pravidla vaší kongregace to (ale) pravděpodobně neumožňují. A proto vás prosím, má matko, abyste byla mou tlumočnicí u mé sestry, jak jste jí již tak úspěšně a šťastně byla. Řekněte jí, milá matko, že jsem s dojetím poděkoval Boží dobrotě, která mi vybrala tuto sestru, aby mi pomáhala pracovat na díle Ježíše Krista. A že jsem s hlubokým pohnutím četl tuto inspirovanou modlitbu, kterou složila a kterou se za mě každý den modlí. A že Vás prosím, abyste jí předala tuto pečeť Božského Srdce, která upevní naše božské sdružení; nechybí nic než její podpis, protože vy, matko, a Bůh jste ji podepsali jako první. Řekněte ještě mé sestře, že můj slib trvá - bude trvat věčně, protože v nebi to bude, pro nás kněze, jedna *ustavičná mše*; a tak (Terezka) bude mít stále (přednostní) místo v mementu,[13] také Vy, matko, a vaše komunita. (...)

V eucharistii jí budu děkovat za ty modlitby a oběti, které konala jako sebezápory v můj prospěch. Ale také se uskuteční její velká touha: budu knězem, apoštolem podle Božího Srdce, cítím to - a spolu zachráníme drahé duše Ježíše Krista. Já nebudu než nástroj, a budete to Vy, má sestro, kdo (je) bude obracet. (...)

9 Toto také vysvětluje, proč později váhala přijmout ještě dalšího duchovního bratra: protože opravdu všechno chtěla původně obětovat za Bellièra.
10 Viz G. Gaucher, Životopis Terezie z Lisieux, Kostelní Vydří 1997, str. 136.
11 LD z 23. 10. 1895, *Correspondance générale, T. II*, Cerf 1972, str. 822.
12 V originále: charité.
13 Eucharistická modlitba (tzv. římský kánon) v jedné její části nechává kněze pronést obecnou přímluvu za živé věřící, do které on v duchu vkládá konkrétní osoby, na něž myslí: „Pamatuj (latinsky: memento), Bože, na své služebníky a služebnice, které ti dnes připomínáme..." Po proměňování pak následuje podobná modlitba (memento) za zemřelé.

S Bohem, má matko, s Bohem, má sestro, a na shledanou vždy ve svatých Srdcích."

Tedy v odpověď na Terezčinu velikou obětavost jí on v dopise vzkazoval, že na ni bude pamatovat při mších, které jednou - až se stane knězem - bude sloužit, a že jeho apoštolát bude jejím dílem. Je hezké sledovat, jak si Terezka vážila jej a jeho kněžství, a jak si on vážil jejích modliteb a obětí a jim připisoval všechen úspěch své budoucí apoštolské práce. Terezka "pečeť" podepsala a uschovala si ji. A slova, na ní otištěná, citovala o dva roky později na svém lístku - posledním dárku - Belliérovi.

O Terezčiných slovech podrobněji

Nepodařilo se mi zatím dohledat, kdo je autorem slov: "Ono je jen láska a milosrdenství." Všimněme si jich blíže. Jestliže slova "láska a milosrdenství" nejsou Terezčina vlastní slova, ale jedná se o citaci, pak se naše pozornost zaměří více také na ostatní slova, která Terezka na obrázek napsala.

Nemohu se bát Boha, který se pro mne stal tak maličkým... miluji ho! neboť *On*[14] *je jen láska a milosrdenství!* Terezčina vlastní slova jsou v první části tohoto souvětí. Setkáváme se v nich s navzájem protikladnými pojmy: *bát se* a *milovat*. A není těžké si vzpomenout, že jsme je v Terezčiných zápiscích a dopisech už nalezli vícekrát. Připomeňme si ta místa.

Vraťme se zpět k dopisu LT 226 otci Roulandovi. Už dříve jsme z něj citovali Terezčina slova o tom, že pro ni pomyšlení na to, že Bůh je spravedlivý, je neoddělitelně spojeno s důvěrou v Boží milosrdenství. O něco dále v tomtéž dopise píše: *Toto si, Bratříčku, myslím o Boží spravedlnosti. Má cesta pozůstává z důvěry a lásky, nechápu duše, které se bojí tak něžného Přítele.*

V dopise LT 258 jsme četli Terezčino vyznání abbé Bellièrovi, že podle jejího soudu jeho duše *je povolána vystupovat k Bohu ZDVIŽÍ lásky a ne se šplhat po strmých schodech strachu...* A když v tomtéž dopise líčila své podobenství o dvou neposlušných dětech, tak nesprávnou reakci toho prvního dítěte vůči tatínkovi popsala slovy: *třese se a se strachem od něho* utíká. Kdežto jeho bratr *se naopak vrhne otci do náručí a řekne, že lituje, že ho zarmoutil, ale že ho přece má rád a na důkaz toho že už bude hodný.* Terezka jeho postoj lásky zmiňuje pak ještě jednou, když píše, že chování druhého synka otce chytne za srdce, protože tatínek *zná upřímnost a lásku svého dítěte.* Zde všude se opakuje protiklad: láska namísto strachu.

A dovolím si ještě malou odbočku. Napadla mne při pohledu na čestnou stráž užívaný tradiční obrázek Srdce Ježíšova, který tolik usiluje zapůsobit na nás anatomickou věrností. Vyvstala mi otázka: Jak se asi na tento obrázek dívá kardiolog, který velmi dobře ví, jak lidské srdce skutečně vypadá? A odpověděl jsem si: pohlíží na něj s laskavou blahosklonností, která na jedné straně oceňuje malířovou snahu a um, ale na druhé straně dobře ví, jak málo věrně tento obrázek lidské srdce znázorňuje. A podobně si v oblasti duchovní kladu otázku: Jak pohlíží Pán Ježíš na to, když se my snažíme představit si jeho Srdce? Copak nezůstává a nezůstane naše rozjímání o jeho Srdci vždy podobně naivní a nedokonalé jako toto "věrné" výtvarné znázornění srdce člověka? Ano, je tomu tak. Ale nezmiňuji se to proto, abych naše úsilí o porozumění Ježíšovu Srdci zlehčil, vůbec ne. Jen chci, abychom si byli vědomi, že naše poznání nikdy nevystihne *propasti lásky a milosrdenství Ježíšova Srdce* (LT 247).

14 Francouzské slovo *coeur* (srdce) je mužského rodu, ale ze souvislosti s námětem na obrázku a s celým Terezčiným souvětím je zjevné, že v její větě zájmeno "on" neoznačuje Ježíšovo Srdce, ale Ježíše (který se stal malým coby Dítě a Hostie).

Další životní osudy abbé Bellièra

Vyplnilo se to, oč prosil a za co se Terezka obětovala? Tento seminarista poté, co si s karmelitkami v Lisieux vyměnil v říjnu 1895 dopisy, o kterých jsme mluvili, nastoupil 12. listopadu 1895 do kasáren v Caen a odmlčel se. Až 21. července 1896 odtud poslal převorce zoufalý dopis s prosbou, aby se na něj Terezka usilovně modlila. V říjnu pak napsal další dopis, že už je v pořádku. Na cestě ke kněžství tedy vytrval.

Na podzim roku 1896 byla ovšem převorkou již matka Marie Gonzága a ta, protože byla nemocná, pověřila Terezku, aby Belliérovi odepsala sama. A ta tehdy v závěru svého dopisu z 21. 10. 1896 (DT 198) učinila narážku na Srdce Ježíšovo a Mariino - v duchu spirituality "pečeti", kterou jsme se podrobně zabývali.[15] To byl první Terezčin první dopis jemu. Dochovalo se nám jich celkem jedenáct. A jak jsme již poznali, jejich korespondence trvala až do Terezčiny smrti.[16]

Shodou okolností pak Belliére den před Terezčinou smrtí 29. září 1897 odjel do Alžíru. Vykonal noviciát a stal se řeholníkem misijní společnosti Bílých otců. Kněžské svěcení přijal 29. června 1901. Jeho působištěm se stala Nyassa (dnešní Malawi). Po pěti letech se v roce 1906 ze zdravotních důvodů musel vrátit do Francie. Zemřel třiatřicetiletý 14. července 1907 v Caen.[17] Své povolání stát se knězem a misionářem tedy uskutečnil. Ale podobně jako Terezka ani on je nenaplňoval na této zemi po dlouhý čas.

(Dokončení v příštím čísle.)

Boží velikost a svatost (2. část)

P. Salvador Villota, O.Carm.

Maria upřesňuje, že tato velikost se týká svatosti. „Veliké věci mi učinil Všemohoucí, jehož jméno je svaté." Velikost a svatost. Boží díla ovšem nejsou okázalá, pompézní. On je nestaví na odiv, jako to někdy děláme my lidé. My něco uděláme a už chceme, aby to všichni věděli. Aby druzí

15 Viz poznámky k LT 198 v české vydání dopisů str. 262.

16 Důkladné pojednání o vztahu mezi abbé Bellièrem a Terezkou viz: Kateřina Lachmanová, *Terezie z Lisieux a Silván* z Athosu, Modlitba za druhé a za svět: srovnávací studie, Kostelní Vydří 2010, zvláště str. 65-69 a 108-117.

17 Podle některých zemřel v nemocnici pro duševně nemocné, kde skonal v roce 1894 Ludvík Martin (K. Lachmanová, str. 69), podle jiných zemřel ve svém rodném domě (P. Descouvemont – H. Nils Loose, *Terezie a Lisieux*, Kostelní Vydří 1997, str. 250).

viděli, jak veliký jsi. „To všechno jsem udělal já!“ Stává se, že bratr, který byl provinciálem, potom říká: „Když jsem já byl provinciálem, tak jsem udělal tohle, toto a toto!“ A ostatní nám k tomu stranou sdělují: „Když byl provinciálem, nedělo se nic.“ A tak si kladete otázku, jak to tedy vlastně bylo... Často se snažíme být vidět, nejsme pokorní. Ale dílo Boží je charakterizováno svatostí. Kdo věděl o tom, že anděl Gabriel přišel do Nazareta oslovit jedno děvče? Nikdo - jen Bůh. Kdo slyšel Magnificat, když Maria vyslovila tato slova před svou příbuznou Alžbětou? Nikdo.

Bůh ve svém díle jedná vždy se svatostí, protože Bůh se angažuje, zjevuje a daruje... Když se věnuji nějakému dílu, nemusím říkat: „Toto jsem udělal já,“ protože samotné to dílo o tom vypráví. Musí snad Bůh vysvětlovat: „Toto jsem stvořil já?“ Vždyť tvorstvo mluví o něm! Právem by nám Bůh mohl říci: „Stvoření mluví o mně. Dívejte se na ně a podle toho poznáte, kdo jsem já. Podle mého díla.“ Boží dílo a Boží bytí jsou propojeny. Bůh je jednání i bytí v jednom. My jsme rozděleni, a tak mluvíme o tom, co jsme udělali, odděleně od našeho bytí: „Udělal jsem to a ono.“

Maria byla vnitřně spojena s Duchem svatým. (To je důležité pro duši, protože Boží vánek, Duch svatý, podněcuje naši duši.) Proto byla schopna vnímat Boží svatost. A říká: „Jeho jméno je svaté.“ Jméno znamená: to, co Bůh o sobě zjevuje. Maria říká: „To, co Bůh o sobě zjevuje, je svaté.“ Maria nás tak nasměrovává k autentické zkušenosti s Bohem. Ta je podmínkou pro každý duchovní život. A je potažmo samozřejmě také podmínkou naší odpovědi na osobní povolání. Osobní povolání vždy navazuje na náš osobní vztah s Bohem. Nežijeme-li v něm, má to velké důsledky.

Nejsme-li spojeni s Bohem, budeme celé dny jen naříkat a bědovat. „Nikdo se tak nenamáhá jako já. Stále mám tolik práce. Nemám čas se zastavit, a druzí nehnou ani prstem. Beze mne to tu všechno padne.“ A neuvědomuješ si, že to existovalo, než jsi přišel, a bude to existovat, až odejdeš!

Podobně: protože nechápu svatost Boží, chci, aby všichni byli jako já. Tohle je třeba dobře si uvědomit: Použijeme-li příměr k tělu: jsem-li nohou (v těle církve), pak podle mého musejí být všichni nohou. Ale představte si takové tělo, ve kterém by všichni byli nohou! Nefungovalo by. Když pohlížím na druhé skrze to, co dělám já, zdá se mi, že nic nedělají nebo že nedělají, co by měli. Protože nechápu velikost a svatost Boží, přítomnou v každém člověku.

A nebo nesprávně chci být někým jiným. Takže ruka by ráda byla nohou, noha by chtěla být hlavou - jenže tak by tělo potom bylo zrůdou.

Naopak: Maria nechtěla, aby onou matkou Mesiáše se stal někdo jiný, protože (přijala, že) se jí měla stát ona. Archanděl Gabriel jí řekl: „Hospodin chce, aby ses stala matkou Mesiáše.“ A Maria neodpovídá: „Běž tady k sousedce, ta celý den jen lenoší, ta určitě potřebuje, aby něco dělala...“ - Tak jsme na tom někdy bohužel my. Pán k tobě přijde a říká ti: „Měl bys udělat to a to, protože ty k tomu máš schopnosti.“ A my říkáme: „Ne, ať to udělá soused, někdo druhý.“ Protože nerozumíme velikosti a svatosti Boží.
A také nevnímáme, co pro Marii znamená to poslání, které má před sebou: stát se matkou. To poslání budí bázeň. Maria žije v přítomnosti Boží a chápe, kolik zla, kolik pohrdání dobrem je kolem ní. A ona to v sobě bude muset nést a unést to - když se má stát matkou Boží. A navzdory tomu ona říká: „Velebí má duše Hospodina.“

Duchovní život je tedy životem ve vztahu k Bohu. V autentickém vztahu k Bohu velikému a svatému. Musíme tedy ale být připraveni i na to, že Bůh nám někdy udělá čáru přes rozpočet. My někdy něco děláme a počínáme si, jako by to bylo naše dítě, které nemůžeme opustit. Například když jsem pověřený úkolem být představený, převor nebo ekonom. A uvažuji: „Jen aby mi tu funkci nevzali!“ Napřed funkce nechceme přijmout a pak je nechceme opustit... Jenže důležitý je náš autentický vztah k Bohu, všechno ostatní je vedlejší. Tato knihovna, v níž sedíme, tu dnes je a zítra tu být nemusí. To, co je a co máme, závisí na tom, jak to Bůh chce - v každé chvíli. Jedině On je důležitý. Náš vztah k Bohu nesmí být pokrytecký. Nesmí být ustrašený. Jsem před Bohem malé dítě. Musím mu říkat všechno.

Aniž bych zatvrzoval své srdce. Znáte děti, jak někdy umějí vydírat: „Toto mi musíš dát; a toto a toto!“ Tak se někdy chováme i my k Bohu. Často tak dokonce chceme věci, které nejsou dobré. (Když se přidržím příměru, který kdysi použil Ježíš:) jsme přesvědčeni, že prosíme o vejce, ale často chceme hada. A Bůh nám ho nechce dát. Protože nás miluje. A my znovu naléháme: „Já chci to vejce! A je to vejce, vejce!“ A Pán Bůh někdy řekne: „Dobře, tak si toho hada vezmi.“ A co se stane potom? Bolestně prohlédneme, a už to nechceme. Už víme, jaká je pravda.

Tedy: nesmíme mít zatvrzelé srdce. Opakem zatvrzelého srdce je tiché srdce. Zatvrzelost srdce je „paličatost“. Kdežto tiché srdce znamená být paličák, který říká: „Přemůžu zlo dobrem. Čím víc narážím na zlo, tím víc budu odpovídat dobrem.“ Takto se choval Ježíš - paličák. Na všechno, co k němu přicházelo zlého, odpovídal velmi tvrdohlavě dobrem. V Duchu svatém jsme proměněni k novému stylu chování. Svatý Pavel nejdřív žár-

livě horlil pro zachovávání Zákona. Ale když se pak setkal s Ježíšem, stal se žárlivě horlivým co do věrnosti Kristu. Napřed chtěl být prvním - a pak chtěl být také prvním, ale už podle Krista. Všechno (i příkoří, které trpíme) je dobro, jsme-li ovšem v přítomnosti Páně. Nejsme-li, pak nemáme žádnou šanci, protože pak to, co nás potkává, využíváme špatně a necháme se ošálit démonem. Jde o vztah bez pochybování o tom, jestli se darovat, nebo zda se držet zpátky. Neříkat Pánu: „Ano, udělám všechno, co chceš!" a za minutu hned naopak: „Ne, nebudu dělat, to, co říkáš." Takové kolísání zpomaluje, brzdí náš vztah k Bohu, brání mu.

(Pokračování v příštím čísle.)

Hymnus Kristu Spasiteli

Klement Alexandrijský

Hymnus Kristu Spasiteli je považován za nejstarší dochovanou křesťanskou báseň. Byl složen v egyptské Alexandrii přibližně roku 190 ve starobylém a složitém řeckém metru, malebným jazykem za užití mnoha archaických výrazů odkazujících na klasické řecké autory.

Autor hymnu, teolog a učitel místní církevní obce, Klement, jej zařadil na závěr svého spisu *Vychovatel*, ve kterém shrnul základní poučení pro křesťany, jakousi nezbytnou průpravu či „předškolní vyučování", bez něhož podle jeho názoru není možné vstoupit do hlubšího poznání křesťanské nauky.

Důraz je zde kladen především na duchovní dětství, do nějž se vstupuje křestním znovuzrozením a které znamená nejen přijetí za Boží děti, ale také osvojení si dětské nevinnosti, prostoty, čistoty, svobody a „nezkrocenosti" zlem,[18] skromnosti a štědrosti, učenlivosti a oddanosti. Hymnus nejdůležitější prvky celé knihy shrnuje a vzdává díky Ježíši jako jedinému pravému Vychovateli věřících.

18 Ve *Vychovateli* (a v 1. verši hymnu) je duše nedotčená hříchem přirovnávána k vesele skotačícímu hříběti, jehož svoboda nebyla zlomena. Použitý řecký výraz nevyjadřuje, že by zvíře bylo fyzicky zapřaženo pod jho, ale že bylo spácháno násilí na jeho duši: byla mu vnucena trpná, ponížená poslušnost. Čekali bychom, že v asketickém spise bude metafora krocení výhradně pozitivní, ale v tomto případě tomu tak není. Zkrotit tu znamená "zlomit" - to je záměrem Nepřítele.

Ve starověku samotném nebyl tento hymnus příliš znám. Od devatenáctého století byly jeho překlady do různých jazyků několikrát zhudebněny a jsou oblíbenou součástí mnoha kancionálů. Překlad celého spisu *Vychovatel* včetně tohoto závěrečného hymnu vyjde letos v nakladatelství Oikúmené.

[1]Udidlo hříbat nezkrocených,
křídlo ptáků nebludných,
kormidlo plavidel neomylné,
pastýři ovcí královských,

[5]děti své prosté
shromáždi,
ať svatě zpívají,
čistě opěvují
ústy bezelstnými
[10]Krista, vůdce dětí.

Králi svatých,
Slovo Otce nejvyššího
vše si podmaňující,
vladaři moudrosti,
[15]oporo v námahách
věčně radostná,
Ježíši, spasiteli
rodu smrtelníků,
pastýři, oráči,
[20]kormidlo, udidlo,
křídlo, jež k nebi vynáší
přesvaté stádo,
rybáři lidí
spasených z oceánu zla,
[25]vábící nevinné ryby
návnadou života sladkého
ven z nepřátelských vln.

Svatý pastýři
ovcí duchovních,
[30]vládni, králi,
nad dětmi nedotčenými:
šlépěje Kristovy
jsou cestou do nebe.

[35]Slovo navždy trvající,
věku bezmezný,
světlo věčné,
prameni milosrdenství,
tvůrce ctnosti
[40]v těch, kdo Boha opěvují
důstojným žitím.

Kriste Ježíši,
mléko nebeské
ze sladkých prsou
[45]rozkošné Nevěsty,
tvé moudrosti,
prýštící.
Maličcí,
co jemnost úst
[50]si střeží,
syceni
rosou Ducha
z ňader Slova,
v tanci zapějme společně
[55]prosté chvály,
zpěvy neomylné
králi Kristu
co daň posvátnou
za učení životodárné;
[60]buďme pokornou družinou
mocného Dítěte.

Taneční průvode pokoje,
lide vyrovnaný,
potomstvo Kristovo,
[65]pějme společně
Bohu pokoje.

Dvě vysvětlující poznámky k textu hymnu:

K verši 2: *„křídlo ptáků nebludných.“* Podle Platónova *Faidra* duši člověka ve styku s božskou krásou, moudrostí, dobrem narůstají křídla. Klement navazuje na tento obraz a říká, že „křídla na cestu do nebeského Jeruzaléma“ jsou dána člověku, který se Bohu zcela odevzdá a snaží se mu připodobnit (zejm. milosrdenstvím).

K veršům 21-22: *„křídlo, jež k nebi vynáší / přesvaté stádo.“* Zde Klement kupodivu skutečně použil slovo „stádo“, i když představa okřídlených ovcí je poněkud bizarní. (Slovo použité zde pro “stádo” se v řečtině používá o ovcích a přeneseně i o lidech - a to mimochodem i ve starých textech nezávislých na bibli). V návaznosti na obraz okřídlené lidské duše se ovšem představa okřídleného „stáda“ stává přijatelnější.

(Z řečtiny přeložila a úvodem a poznámkami opatřila Veronika Černušková.)

„Budete kněžími světa“

Jean Lafrance

Konvertita tedy objevuje svou skutečnou přirozenost, jíž je modlitba, a nově se rodí z rukou Stvořitele. Objevuje své prvotní povolání - být knězem všeho stvoření, kterému chtěl předtím vládnout. Dobře víme, že člověk byl do rajské zahrady postaven, aby ji kultivoval, to jest, aby ze svého života učinil duchovní kult. A právě v bohoslužbě člověk plně nachází své „já“. Někteří moderní exegeté překládají úryvek Gn 2,5 takto: *Hospodin Bůh vzal člověka a usadil ho v zahradě Edenu, aby ji chránil a uctíval Boha.*

Ráj je symbolicky připodobněn k chrámu a člověk k jeho kněžské stráži - člověk je tedy nejprve bohoslužebnou bytostí. Má schopnost činit ze svého života, svých vztahů a své činnosti duchovní obřad. Ty nejobyčejnější každodenní věci vykonává jako eucharistii, nebo lépe řečeno, ve všech věcech uskutečňuje eucharistii. Celá jeho existence je vnímána jako duchovní bohoslužba. Sedlák na svém poli, dělník v továrně, inženýr v laboratoři, ti všichni ve svém lidském životě realizují modlitbu srdce. Neobětují pouze svou činnost, ale samu skutečnost svého bytí (své tělo, jak říká Pavel): *Pro Boží milosrdenství vás, bratři, vybízím: přinášejte sami sebe*

v oběť živou, svatou a Bohu milou! To ať je vaše duchovní bohoslužba (Řím 12,1), opravdová adorace.

I samotné hlásání evangelia je Pavlem považováno za modlitbu a posvátný úkon, protože činí z pohanů duchovní oběť: *Přece však jsem vám psal trochu směleji, abych vám některé věci připamatoval, a to pro milost, která mi byla dána od Boha: abych byl služebníkem Krista Ježíše mezi pohany. Kážu proto Boží evangelium, jako bych konal posvátný úkon, aby se tak pohané stali milou obětí, posvěcenou od Ducha Svatého* (Řím 15,15-16).

Takové bylo první povolání člověka a takové je povolání člověka znovu stvořeného mocí vzkříšení - je to člověk modlitby, především bohoslužebný tvor. Je to člověk svatyně, který lidem a věcem okolo vtiskuje pečeť modlitby. A slovo svatyně má široký význam, protože od vtělení přebývá Bůh v celém světě, v dějinách lidstva i v srdci člověka. Mám rád tato slova Silvána z Athosu: „Samozřejmě, máme kostely, ve kterých se můžeme modlit, máme liturgické knihy; ale ať tě nikdy neopouští tvá vnitřní modlitba. V kostelech slavíme bohoslužbu a v té přebývá Duch Svatý. Ale ať se i tvá duše stane Božím chrámem - pro toho, kdo se bez ustání modlí, se celý svět stává chrámem.“

Jsme tedy zváni stát se chrámem a udělat ze svého každodenního života bohoslužbu. Taková přítomnost modlitby posvěcuje všechna místa na světě a přispívá k pravému pokoji. V Božím vesmíru, který je velikým chrámem, je člověk knězem života a ze všeho lidského činí oběť a modlitbu, ať už je dělník nebo vědec.

Privilegiem našich prvních rodičů mělo být: bez těžkostí se modlit a navzájem se milovat. V některých chvílích nám jde modlitba snadno, tehdy nabírá život jiných barev. Naopak když nás sužuje hřích a utrpení, je to s modlitbou horší a jsme nešťastní. Jeden ztrápený mladý člověk mi kdysi řekl: „Modlete se, prosím, protože vy můžete!“ Jsou dny, kdy bychom se chtěli modlit, ale nedokážeme to. Dokud se však modlit dokážeme, nic není ztraceno, protože naděje proměňuje všechny situace.

Naši první rodiče byli povoláni být kněžími světa, tedy modlit se s lehkostí, protože se těšili důvěrnému vztahu s Hospodinem a rozmlouvali s ním za večerního vánku. Nám to s takovou lehkostí nejde, což není normální. Člověk, který absolvoval modlitební duchovní obnovu nebo strávil týden

v Lurdech, vám řekne: „Modlil jsem se bez přestání!“ Pokud je to možné po dobu jednoho týdne, proč by to nemohlo být možné stále? Měli bychom mít možnost obětovat Bohu svou pravou, hlubokou podstatu, tedy učinit ze svého života neustálou modlitbu.

Skrze hřích chtěl člověk vládnout světu, být jeho pánem a podmanit si ho. Právě proto potřebuje svět lidi, kteří budou jeho kněžími, jinak dojde k rozpadu člověka i vesmíru (atomová bomba je hmatatelným důkazem duchovního úpadku člověka).

„Duch tedy učí mnicha, aby miloval Boha a celý svět. Možná mi namítneš, že dnes už neexistují mniši, kteří by se modlili za všechen lid, ale já ti říkám, že pokud v tomto světě nebudou modlící se lidé, přijdou velká neštěstí a zkáza lidstva.“

To je povoláním i všech těch mužů a žen, kteří prožívají „vnitřní“ mnišství uprostřed tohoto světa, v poušti velkých městských sídlišť. Jejich posláním je přivést celý vesmír k adoraci, jež neustále prýští z jejich srdce.

Naprostým opakem adorování jsou vášně. Člověk v sobě totiž má velký adorační potenciál, a pokud ho neobrátí k Bohu, bude adorovat sám sebe a uctívat modly - lidstvo nebo nějakého člověka, umění, politiku, rasu, národ... cokoli. Pokud se nemodlí k Bohu, bude se modlit sám k sobě. Existují tisíce nejrůznějších model. Vášeň je součástí lidské přirozenosti, je to instinktivní puzení, jehož posledním cílem je probuzení touhy uctívat Boha. Jestliže opustí toto směřování a upne se výlučně na omezenou, nedokonalou bytost či věc, nic věčného, absolutního nenajde.

Skoro bychom mohli říci, že jde o definici satana - o scestnou adoraci, která se ztrácí v prázdnotě. Člověk žízní po Bohu, ale protože tato žízeň není nikdy uhašena, může být oklamán anděly temna přestrojenými za anděly světla a investovat svůj adorační potenciál do prázdna: „Peklo možná není nic jiného než konfrontace žízně a prázdnoty. Člověk pije svou vlastní prázdnotu a stále více žízní.“

Někdy paradoxně dopřáváme této prázdnotě příliš mnoho pozornosti. Pak se síť idolů, magie a vášní stává tím, co Nový zákon nazývá světem, jenž není stvořen Bohem, ale označuje ho jako *tento svět*, který zakrývá Boha a jeho stvoření a halí celou zemi do temnoty a smrti.

V květnu 1968 se na zdech Sorbonny objevilo následující graffiti: „Když prst ukazuje na Měsíc, jen hlupák se dívá na prst.“

(Vybráno z knihy: Jean Lafrance, *Modlitba srdce*, kterou vydalo Karmelitánské nakladatelství v Praze v roce 2017, str. 41-45.)

Svatý Josef ve zbožnosti Terezie z Lisieux

Brian J. Nolan

Hluboká oddanost, kterou Terezie chovala ke svatému Josefovi, byla překonávána jen její úctou k Marii. Manžel blahoslavené Panny Marie a pěstoun Ježíše měl zvláštní místo v Terezčině zbožnosti už od velmi útlého věku: *„od dětství jsem ho uctívala a tato úcta se prolínala s mojí láskou ke Svaté Panně.“* [19] Už jako maličká se na přípravách májového oltáře v rodinném domě podílela radostným sbíráním *„... těch nejlepších růží... polních květin a kopretin rostoucích kolem venkovských cest!“*[20] A některé ze svých květů si nechala *„...pro sochu sv. Josefa...“*[21]

Terezie měla pro svou něžnou oddanost ke sv. Josefovi nevšední důvod. Pár týdnů po svém narození byla na jeho přímluvu vytržena z prahu smrti během vroucích proseb své uslzené matky Zélie. Dva doktoři se vzdali nadějí na to, že Terezka přežije střevní nemoc, která si naneštěstí odnesla i dva z jejích malých bratrů, kteří se oba jmenovali „Josef“.

Podivuhodný zásah sv. Josefa v domě Martinových se stal v čase zintenzívněné úcty k tomuto světci, asi dva roky poté, co ho 8. prosince 1870 papež Pius IX. ustanovil patronem celé církve. Prohlášení papeže Pia IX. bylo připomínkou moci sv. Josefa konat z nebe dobro pro církev (na zemi). Rozsah Josefova vlivu výborně vysvětluje Basil Cole:

...univerzální patronát sv. Josefa je nižší než Mariin, ale vyšší než kteréhokoliv jiného svatého. Služba týkající se okamžitě a přímo Slova, které se stalo tělem, je rozhodně vyšší než jakákoliv jiná služba, kromě role stát se matkou Boží. A protože Kristus je hlavou mystického těla, služba sv. Josefa se také vztahuje na všechny členy církve a je základním důvodem, proč

19 Terezie z Lisieux, *Příběh jedné duše. Autobiografické spisy*, 57r, Praha 2016, str. 152.
20 S. Piat: *The Story of a Family.* Rockford: Tan Books, 1994, p. 150
21 Ibid.

bychom ho měli ctít zvláštním způsobem a obracet se na něj v těžkých časech...[22]

Když Terezka následovala Pavlínu a Marii - dvě ze svých čtyř sester - na Karmel v Lisieux, místo Josefa v její zbožnosti nemohlo najít lepší prostředí k růstu. Její duchovní matka, svatá Terezie z Avily, byla výjimečně hluboce oddána „slavnému svatému Josefovi" a nazývala ho zakladatelem své reformy a klášterů. A oddanost k Josefovi také vnášela mezi své duchovní syny a dcery. Ve své autobiografii Terezie o svatém Josefovi napsala: *„Nevzpomínám si, že bych ho někdy o něco prosila a on by to neudělal."*[23] Terezka to zmiňuje v jedné ze svých - celkem více než padesáti - básní, nazvané *K našemu otci svatému Josefu* (PN 14, strofa 4):

Svatá Tereza, naše Matka,
Tě vzývala s láskou.
Ujišťuje, že jsi její modlitbu
vždy vyslyšel.

Terezka s úspěchem úpěnlivě prosila sv. Josefa o mocnou přímluvu v mnohých důležitých událostech svého života. Například když papež Lev XIII. v roce 1890 pro řeholníky zmírnil pravidla, bránící častému svatému přijímání, Terezka v tom spatřovala odpověď na své prosby k Josefovi. Proto potom, kdykoliv šla kolem jeho sochy, položila k ní květiny. A na jeho svátek, šest měsíců předtím než Terezka ve svých čtyřiadvaceti letech 30. září 1897 zemřela na tuberkulózu, našla ji její nejstarší sestra a zároveň kmotra Marie (sestra Marie od Nejsvětějšího Srdce) v poustevně sv. Josefa. Marie Terezce radila, že vzhledem k jejímu chatrnému zdraví by bylo lepší, kdyby šla raději ihned do své cely, než aby obcházela kolem poustevny sv. Josefa. Světice odpověděla, že tu měla na Josefa zvláštní žádost: *„Přišla jsem požádat sv. Josefa, aby mi u Boha vyprosil milost strávit mé nebe konáním dobra na zemi."*[24]

Marie jí řekla, že o to nemusí prosit svatého Josefa, protože věděla, že Terezka o totéž prosila svatého Františka Xaverského při novéně o něko-

22 B. Cole: *„Universal Patronage of St Joseph" in Compendium of Spirituality,* Volume 1. New York: Alba House, 1995. p.117

23 Život 6,6.

24 Correspondance générale, tom. II, pozn. k) k dopisu LT 221, Cerf 1992 str. 966. V českém vydání dopisů sv. Terezky je tato poznámka vynechána. Srov. též Derniers entretiens, Cerf 1992, str. 722n.

lik dní dříve (4.–12. 3. 1897). Ale Terezka trvala na tom, že přímluva svatého Josefa je pro její záměr nezbytná.

Célina vysvětluje, že Terezie *„vypadala, jako by ji pronásledovala touha vrátit se po smrti na zemi. Myslela na to stále..."*[25] Tato Terezčina veliká touha získávat po smrti duše pro lásku k Bohu došla ozvěny v tom, že papež Pius XI. 14. prosince 1927 prohlásil Terezku patronkou misií spolu se svatým Františkem Xaverským.

Sto let před tím, než Druhý vatikánský koncil upozornil na „falešné přehánění" jako jeden z extrémů mariánské zbožnosti, varovala Terezka před zveličovaným obdivem k Naší Paní. Terezka se instinktivně zaměřovala na napodobování jejích ctností na základě toho, jak známe Mariin život z evangelií. Spíše než zázraky, senzace nebo extáze nalezla v evangeliu jako znaky Marina života jednoduchost a pokoru, naprostou oddanost Ježíši ve službě druhým.

Tereziina úcta ke svatému Josefovi odpovídá její něžné úctě k Marii a odstupu od jakéhokoliv sentimentu. Terezka dobře rozuměla i tomu, že Svatá rodina se, jako většina z nás, musela s životními těžkostmi vypořádávat z pohledu víry. A proto dávala přednost tomu vidět je v jejich obyčejnosti a neměla ráda, když byl jejich život svévolně zveličován:
Například to, že Ježíšek uhnětl z hlíny ptáčky, dechl na ně a dal jim život.[26] *Ach, kdepak! Ježíšek nedělal takové neužitečné zázraky ani kvůli tomu, aby své Matce udělal radost. Proč by potom nebyli přeneseni do Egypta nějakým zázrakem, který by jinak byl tak nutný a Bohu tak snadný? Byli by tam bývali v okamžiku. Ale ne, v jejich životě všechno probíhalo tak jako v našem.*
A kolik námahy a zklamání! Jak často se dobrému svatému Josefu dostalo výtek! Jak často se lidé zdráhali zaplatit za jeho práci! Ó jak bychom se podivili, kdybychom věděli, co všechno oni vytrpěli![27]

Tereziina vyvážená úcta ke svatému Josefu má za to, že zakoušel všední lidské starosti: *„... A ten dobrý svatý Josef! Ó, jak ho mám ráda! On se*

25 Sister Genevieve of the Holy Face (Celine Martin): *My Sister Saint Therese.* Rockford: Tan Books, 1997. p. 227. Srov. též Derniers entretiens, Cerf 1992, str. 722n.

26 Terezka tu naráží na vyprávění, tradovaná zbožnými knihami podle novozákonních apokryfů. Epizodu s ptáčky uvádí Pseudo-Tomášovo evangelium a Pseudo-Matoušovo evangelium. Česky in: *Neznámá evangelia, Novozákonní apokryfy I.*, Praha 2001, str. 275 a 305. (Pozn. red.)

27 *Vstupuji do života*, str. 115.

kvůli své práci nemohl postit. Vidím ho, jak hobluje a čas od času si utírá z čela pot. Ó! Jak je mi ho líto! Jak jednoduchý zdá se mi jejich život!"[28]

Zvraty dělnického života svatého Josefa také zaujímají místo v jedné z osmi Tereziiných her: Útěk do Egypta. Jedno z témat v této hře, kterou Terezka napsala pro chvíle společného odreagování se komunity (takzvanou rekreaci), odráží povědomí, jaké měla o nerovnosti mezi bohatými a chudými na konci devatenáctého století ve Francii. (Což byla tehdy zásadní otázka.) Jak vysvětluje Guy Gaucher: „*V potížích tesaře Josefa můžeme vidět nejistotu [postavení] dělníka.*"[29]

A když pak Terezie ležela na smrtelné posteli, i přes hrozné utrpení uměla svou představivost používat ke svému duchovnímu prospěchu. Když nemohla pít a jíst stravu, kterou jí předložili, představovala si, že tím pohostí Svatou rodinu: *Sv. Josef a malý Ježíšek dostali každý jednu broskev a dvě slívy... Svatá Panna měla také svůj díl. Když mi dávají mléko s rumem, nabízím to svatému Josefovi; říkám si, ó, jak dobře to udělá ubohému sv. Josefovi!*"[30]

Několik měsíců před svou smrtí se Terezie jednou v zahradě Karmelu v Lisieux zastavila u sochy svatého Josefa, aby k ní položila květiny. Když byla dotázána, jestli to udělala proto, aby od něj obdržela nějakou zvláštní pomoc, odvětila: „*Ach ne! Abych mu udělala radost!*"[31] Její odpověď projevila něžnou náklonnost, kterou ke svatému Josefovi chovala.
Když vidíme Terezčinu hlubokou a vyrovnanou úctu ke svatému Josefovi, nepřekvapí nás, že postava svatého Josefa také figuruje v jejím očekávání nebe, vyjádřeném v páté (poslední) sloce její básně *Ke svatému Josefu:*

Po vyhnanství tohoto života
máme sladkou naději:
s naší drahou Matkou,
svatý Josefe, tebe spatříme.

(Z časopisu *Carmel in the World*, vol. LVI, č. 2, str. 129-132,
přeložil Jan Novák.)

28 Tamtéž.
29 Úvod od G. Gauchera v *Rècréations pieuses – Prières*, Cerf 1992, str. 207.
30 Vstupuji do života, str. 76.
31 Vstupuji do života, str. 41.